

PROGRAMA núm. 2

“del darrer classicisme al primer romanticisme”

J. HAYDN

L. van BEETHOVEN

F. SCHUBERT

JOSB *Passió per la música*

JOVE ORQUESTRA SIMFÒNICA DE BARCELONA

I^a PART

L. van BEETHOVEN

L. v. BEETHOVEN – Obertura Fidelio Op.72, en mi major (1814)

(n. 17 desembre de 1770, Bonn / m. 26 març de 1827, Viena)

Instrumentació: 2 flautes, 2 oboès, 2 clarinets, 2 fagots, 2 trompes, 2 trompetes, 3 trombons, timbals, cordes.

Durada: aprox. 6 minuts.

Libretto: Joseph Sonnleithner (1766–1835) i Jean-Nicolas Bouilly (1763-1842); [2a versió revisada per Stephan von Breuning (1774–1827)] [3a versió revisada per Georg Friedrich Treitschke (1776–1842)]

Estrena: (1a versió) 20 de novembre 1805 al *Theater an der Wien (Viena)*. (2a versió) 29 de març 1806 al *Theater an der Wien (Viena)*. (3a versió) 23 de maig 1814 al *Kärntnertheater (Viena)*.

Possiblement resulti força sorprenent, o si més no curiós, comprovar que al llarg de tota la carrera compositiva de L. van Beethoven tan sols escrivís una única òpera, especialment si mirem l'enorme i variat catàleg d'obres que apareix en el seu corpus general. Molt possiblement la resposta la trobaríem en el fet que s'hi entregà amb cos i ànima i que li representà un enorme sacrifici personal i una dedicació majúscula que conseqüentment li comportà un altíssim estrès i un enorme cansament. Sembla ser que aquest projecte operístic va acabar essent un dels projectes més emblemàtics de l'autor, però alhora el que més trasbals, dificultats i molèsties va comportar-li. En el transcurs d'una dècada, va escriure i reescriure Fidelio unes tres vegades, incloent una ària que va ser revisada en 18 ocasions. Cal tenir en compte que la primera versió del Fidelio (que data del 1804-05) tenia tres actes, però que van ser retallats en la segona (1805) i la tercera versió (del 1814) en dos actes.

És sabut que el procés de creació del mestre de Bonn en general era força dolorós i feixuc -com ho demostren els seus manuscrits plens de correccions, esborranys i gargots-. La Historia sembla poder confirmar que en més d'una ocasió el mateix autor va dir sobre el seu Fidelio que, *“de tots els meus fills, aquest és el que m'ha costat els pitjors dolors de part, el que m'ha portat més maldecaps; i per això és el que més estimo”*. Nombroses reescriptures de Beethoven de l'òpera van resultar en quatre obertures. Les

tres primeres són conegudes amb el nom de "Leonore", que és precisament el nom de la principal protagonista femenina i el títol pel qual l'òpera va ser coneguda originalment.

La versió de l'obertura que escoltarem en aquest concert és la més acceptada per començar l'òpera, mentre que les altres tres versions se solen interpretar com a obres soltes. En contra de la tendència general de les obertures operístiques convencionals, i per les altres tres escrites per Beethoven per a aquesta òpera, l'obertura Fidelio no conté material temàtic de la pròpia òpera. Més aviat, és una poderosa obra simfònica que transmet diversos de temes generals de l'òpera: la majestat, l'heroisme i l'esperança. Mentre que les tres propostes originals de l'obertura de Leonore van ser escrites en la tonalitat de Do major, la mateixa que l'escena d'alliberament final de l'òpera, l'obertura final de Fidelio està escrita en la tonalitat de Mi major, que en aquest cas és la mateixa utilitzada per representar l'esperança i l'heroisme de l'ària principal de la protagonista, Leonore. Sovint es pensa que Beethoven va triar aquest canvi per destacar la lluita de l'ària; la *"prova de l'esposa virtuosa i l'amor conjugal"* en lloc del presagi que es desprèn de la victòria al final de l'òpera. En concret, l'argument de l'òpera narra la història de Leonora, que disfressada com un guardià de presó amb el nom de Fidelio, rescata el seu marit Florestan, condemnat a mort per motius polítics.

J. HAYDN

J. HAYDN – Simfonia núm. 104 “London” en re major, Hob.I:104 (1795)

(n. 31 de març 1732, Rohrau / m. 31 de maig 1809, Viena)

Instrumentació: 2 flautes, 2 oboès, 2 clarinets, 2 fagots, 2 trompes, 2 trompetes, timbal, cordes.

Durada: aprox. 27 minuts.

Estrena: el 4 de maig de 1795 al London, King's Theatre sota la direcció del mateix compositor.

I. Adagio — Allegro

II. Andante

III. Menuetto—Trio: Allegro

IV. Finale: Allegro spiritoso

Es tracta de la darrera simfonia de Joseph Haydn, i l'última de les dotze simfonies anomenades “de Londres”. L'estrena va ser un èxit rotund, sense precedents, possiblement un dels concerts més rellevants de l'exitosa i llarga carrera del mestre. El mateix Haydn va escriure en el seu diari "*Tota l'audiència va quedar entusiasmada pel concert, fins i tot jo mateix. Vaig guanyar 4.000 florins aquella nit: això tan sols és possible a Anglaterra.*" La simfonia s'inicia amb una introducció lenta i grandiosa en la tonalitat de re menor, que ens condueix al primer moviment més animat escrit ja en la tonalitat principal de re major. L'estructura del material es desenvolupa dins la forma de sonata escita a compàs patit. El moviment és pràcticament monotemàtic ja que el segon tema és simplement el primer tema transposat a la tonalitat de la dominant, la major. L'exposició torna a ser en Re Major, amb les cordes que recuperen el primer tema, que posteriorment s'enllaça directament amb la intervenció dels instruments de vent que formen un segon tema. L'exposició es tanca amb un *codetta* i tot seguit apareix en el desenvolupament en si menor, que utilitza el patró rítmic de la segona meitat del tema. El desenvolupament acaba amb el *tutti* de l'orquestra completa. En la reexposició, el primer tema s'escolta de nou en re Major. Utilitza patrons imitatius dels instruments de vent en el segon tema. Aquest primer moviment acaba amb una coda, en la tonalitat principal. El segon moviment, en sol major, s'obre amb la melodia inicial encomanada a les cordes. Després, hi destaca un breu episodi en la menor i re menor que ens condueix a una repetició modificada de la melodia principal en les cordes i el fagot. Des d'aquí, una segona secció modulant s'inicia passant per diverses tonalitats, incloent sol menor i si bemoll major, tot continuant oferint la

melodia del tema principal. Després d'arribar a la dominant de sol major, la música de la primera secció recapitula. La resta del moviment consisteix en una modificació de la primera secció de la música, amb diversos canvis de ritme i més protagonisme als instruments de vent, especialment la flauta. El tercer moviment és un minuet i trio en re major. La secció minuet consisteix en una forma ternària (ABA) amb una secció d'obertura posant l'accent en la tònica, mentre que la segona secció visita el relatiu menor (si menor) i la dominant (la major). El trio està en si bemoll major, i utilitza l'oboè i fagot de manera destacada. Igual que en el minuet, la segona secció del trio emfatitza la tonalitat de sol menor. El trio acaba amb una transició de tornada cap a la tonalitat de la dominant del to principal en la preparació per al retorn al minuet da capo. El *finale* és exuberant, de ritme ràpid i també en forma sonata, s'obre a l'estil d'una música folklòrica amb un baix obstinat de pedal en forma de bordó, que recorda molt la música popular en el que apareix un tema que sovint es relaciona amb el seu origen d'una cançó popular de Croàcia. En la secció central, en la que apareix el desenvolupament, s'assenta la tonalitat de la dominant del to principal, com exigeixen els canons, però la reexposició no es produeix immediatament. De manera un tant sorprenent, en el seu lloc, el desenvolupament s'amplia amb una secció en fa sostingut menor, a la que, ara sí, immediatament després de la secció modulant *attacca* a la reexposició de tot el material anterior en la tonalitat principal de re major tancant, a mode de conclusió, una de les obres més apoteòsiques i extraordinàries de la darrera etapa compositiva de Haydn, antologia de la simfonia clàssica del segle XVIII.

IIª PART

F. SCHUBERT

F. SCHUBERT – Simfonia núm. 3, D. 200, en re major (1815)

(n. 31 Gener 1797 / m. 19 Novembre 1828, Viena)

Instrumentació: 2 flautes, 2 oboès, 2 clarinets, 2 fagots, 2 trompes, 2 trompetes, timbals, cordes.

Durada: aprox. 23 minuts.

Escrita: entre el 24 Maig i 19 Juliol del 1815 (als 18 anys)

Estrena: 19 de febrer 1881 a Londres sota la batuta d'August Manns per iniciativa del musicòleg George Grove.

I. Adagio maestoso – Allegro con brio

II. Allegretto in G major

III. Menuetto. Vivace

IV. Presto vivace

Schubert va escriure la seva Simfonia núm. 3 dos mesos després d'enllestir la seva anterior Simfonia núm. 2. Sembla ser que l'obra fou escrita per a una orquestra d'aficionats, sota la direcció del violinista Josef Prohaska. Es creu que l'estrena de la simfonia es va dur a terme en un lloc privat per l'orquestra de Prohaska, on Schubert hi tocà la viola.

Al començament del primer moviment hi apareixen alguns girs no gaire convencionals, s'hi escolta una introducció de 18 compassos. Igual que en la Simfonia núm. 1, la lenta introducció a la forma de la sonata de la part principal allegro està integrat. En ambdues simfonies iniciació escoltar cada vaset abans de la recapitulació; En contrast amb la Simfonia núm. 1, a la introducció, la recapitulació només s'inicia, ella està en la Simfonia núm. 3 a la part de la recapitulació.

L'*Allegro con brio*, que segueix a una àmplia introducció en una forma sonata que ens recorda l'obertura francesa en dues parts, la primera lenta i dramàtica, i la segona més lírica, és notable pel seu encant i la interacció del clarinet sol amb les cordes sincopades, que es desenvolupen a partir d'un *pp* i dins dels límits de l'estil de la música de cambra fins a l'esfera més àmplia de la forma simfònica. Aquest és un moviment molt dramàtic en forma sonata. Li segueix un Allegretto encantador en forma ternària, ple de gràcia i humor. Després ve un Minuet d'alt esperit, que, amb els seus accents que recorden als batecs del cor, suggereix un scherzo i un sabor popular que contrasta amb un atractiu trio *Ländler* de gràcia i senzillesa similar. El Presto és més conclusiu, en ritme de *tarantella*, molt notable per les seves

progressions harmòniques audaces i per la seva riquesa de contrast dinàmic. Aquest moviment està escrit en forma sonata amb una concepció molt més flexible que surt de vegades dels cànons estrictes tradicionals.

El crític musical Eduard Hanslick va escriure cap a l'any 1860 que aquesta obra li recordava en certa manera el caràcter de les obres de Gioachino Rossini.

D'altra banda curiosament fou Antonín Dvořák qui va ser en el seu temps un dels pocs admiradors de les primeres simfonies de Schubert, en la qual -tot i la influència de Haydn i Mozart- el "caràcter de les melodies", la "progressió harmònica" i els "molts exquisits detalls d'orquestració" aportaven a la figura de Schubert, segons ell, una individualitat molt particular, de reconeguda solvència.

Fou la premsa britànica que va veure i destacar en aquesta Tercera Simfonia, després de la seva estrena oficial a Londres, un desenvolupament del seu propi estil i per tant una major desafecció dels models de Wolfgang Amadeus Mozart i Joseph Haydn. Així, per exemple, va escriure, "El Musical Times" el 1 de març de 1881:

"Schubert, a través de la seva Simfonia núm.3 [...] ens mostra a través de la tonalitat de re major, una gran millora pel que fa als seus predecessors. Encara que va néixer només uns mesos després que la segona simfonia, ja és més madur. El primer moviment és sempre encantador, el segon ple de gràcia i senzillesa i molt melòdic, mentre que el final, de nou, és una obra mestra comparable amb el moviment final de la Simfonia Gran" en do Major".